

Oorlog in Oekraïne: samen naar een daadwerkelijke bescherming voor mensen op de vlucht

Myria, Unia, het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen (IGVM) en het Federaal Instituut voor de bescherming en de bevordering van de Rechten van de Mens (FIRM), verwelkomen de proactieve houding van de Belgische regering om tot een snelle bescherming te komen voor mensen die de oorlog in Oekraïne ontvluchten.

Met het oog op een vlotte uitrol van deze bescherming, en het verwezenlijken van mensenrechten zoals het recht op asiel en het recht op een menswaardig leven, geven we hieronder een aantal aandachtspunten mee. We vragen tevens waakzaam te zijn voor de mogelijke polariserende neveneffecten van het conflict op onze Belgische samenleving.

Toegang tot bescherming

Voor het eerst werd op Europees niveau de richtlijn tijdelijke bescherming geactiveerd, die een tijdelijke status voorziet voor Oekraïners en voor personen die in Oekraïne bescherming genieten, en hun kerngezin. België zal die tijdelijke bescherming toekennen buiten het kader van de reguliere asielprocedure. Een specifiek registratiecentrum, dat ook tijdens het weekend toegankelijk is, opende de deuren.

We betreuren echter dat de EU-lidstaten de ruimere doelgroep voor deze tijdelijke bescherming zoals voorgesteld door de Europese Commissie niet hebben overgenomen. Niet-Oekraïners die legaal in Oekraïne verblijven, maar niet terug kunnen naar hun regio of land in veilige en duurzame omstandigheden vallen hierdoor niet automatisch onder de tijdelijke bescherming. Lidstaten krijgen hier de mogelijkheid om een andere nationale procedure toe te passen. We roepen de Belgische overheid op om voor deze mensen daadwerkelijke toegang tot de asielprocedure te waarborgen door de Dublinregels, die bepalen welke lidstaat verantwoordelijk is, niet toe te passen. We vragen de overheid ook bijstand te geven aan zij die hulp nodig hebben om naar hun land van herkomst terug te keren.

Ook wie tijdelijke bescherming krijgt, kan zoals de richtlijn het voorziet, nog steeds asiel aanvragen. De toegang tot de asielprocedure en informatie daarover dient dan ook gewaarborgd te worden. Naarmate het gewapend conflict zich verder ontwikkelt, zal deze noodzakelijke waarborg meer naar de voorgrond treden.

Tot slot zal de nood aan bescherming niet beperkt blijven tot zij die rechtstreeks wegvluchten van het conflict. Russische anti-oorlogsactivisten, journalisten en mensenrechtenactivisten worden geconfronteerd met steeds meer repressie, waardoor de noodzaak aan internationale bescherming ook voor hen belangrijker wordt.

Ondersteuning in de ontvangende samenleving

Een enorme golf van solidariteit kwam de voorbije dagen tot stand in ons land. Vele gemeentes en burgers toonden zich bereid bij te staan in de opvang van mensen die het conflict in Oekraïne ontvluchten. We verwelkomen deze golf aan solidariteit. Tegelijk wijzen we erop dat de opvang en ondersteuning van deze mensen in de eerste plaats een taak is van de overheid. Opvang door burgers doet praktische en juridische obstakels rijzen. Wanneer mensen samenwonen onder één dak kan dit gevolgen hebben op de omvang van tegemoetkomingen die ze ontvangen. Mogelijke negatieve gevolgen van geboden solidariteit dienen geremedieerd te worden. Ook de lokale besturen staan voor een grote uitdaging om de crisisopvang en doorstroom naar behoorlijke en betaalbare huisvesting, waar al een grote krapte heerst, zeker voor de meest kwetsbare groepen, tot een goed einde te

brengen. Het huisvestingsaanbod zal dan ook versterkt moeten worden om op de verschillende noden te kunnen ingaan.

Om deze crisis goed te kunnen beheren, is er nood aan taskforces en overlegorganen tussen het lokale, regionale en federale niveau, die zich buigen over de verschillende praktische en juridische vragen die zich over alle bestuursniveaus heen uitstrekken. We verwelkomen de initiatieven die hiertoe reeds zijn genomen.

Een meerderheid van vrouwen

Wij wijzen tevens op de specifieke kwetsbaarheid die vrouwen en alleenstaande vrouwen met kinderen kunnen ondervinden. Er is nood aan voorwaarden (zoals screening) en controle rond de opvang in privé-initiatieven van mensen op de vlucht en/of een noodnummer waar slachtoffers terecht kunnen. Vooreerst hebben deze vrouwen en hun kinderen nood aan veiligheid, huisvesting en (eventueel) psychologische bijstand. Deze vrouwen moeten nu naast de zorg voor de kinderen, ook alleen instaan voor het gezinsinkomen en het vinden van betaalbare huisvesting. Een directe toegang tot de arbeidsmarkt is voorzien in de Europese richtlijn rond tijdelijke bescherming. In de praktijk zal dit bijkomende ondersteuning vragen. Uit meerdere onderzoeken is reeds gebleken dat de financiële ondersteuning die alleenstaande ouders ontvangen vaak niet volstaat om een menswaardig bestaan te kunnen leiden, en voor hun mogelijkheden tot doorstroming naar kwalitatieve jobs. Toeleiding naar de arbeidsmarkt dient ook te gebeuren in overeenstemming met het opleidingsniveau van de betrokken personen.

Polarisatie vermijden

Taalgebruik doet ertoe. De overheid en haar vertegenwoordigers moeten vermijden dat zij door hun woord-, en beleidskeuzes bijdragen tot polarisatie. Ze dienen inclusief taalgebruik te hanteren naar alle personen die bescherming zoeken. We benadrukken nogmaals dat alle personen die hun land van herkomst ontvluchten, het recht hebben om in ons land een verzoek tot internationale bescherming in te dienen, ongeacht de regio waarvan zij afkomstig zijn. Dit recht vloeit voort uit het internationale recht. Bovendien heeft iedereen recht op opvang gedurende het onderzoek van zijn of haar asielaanvraag.

Ook burgers van Russische origine dienen beschermd te worden tegen haatspraak en discriminerende praktijken. Waar economische en financiële sancties een noodzakelijke reactie kunnen zijn in een conflict, mogen burgers van Russische origine in ons land niet het slachtoffer worden van represailles ten aanzien van hun persoon of van xenofobe uitspraken.

Efficiënt crisisbeheer: model van aanpak voor de aanhoudende opvangcrisis

De proactieve houding en snelle aanpak waarmee de Belgische regering deze crisis in handen neemt, kan als inspiratie dienen voor het aanpakken van de (aanhoudende) opvangcrisis.

De afgelopen maanden kampte België (opnieuw) met een tekort aan opvangplaatsen waardoor mensen die asiel willen aanvragen op straat moeten slapen. Recent nog meldden middenveldorganisaties dat op één dag 300 mensen de opvang werd geweigerd. Bovendien wordt in de praktijk het aantal mensen dat een verzoek om internationale bescherming in België kan indienen, bepaald op basis van het aantal beschikbare plaatsen, hetgeen in strijd is met het recht op asiel.

Naast een verdere structurele uitbouw van het opvangnetwerk, waaraan de regering de afgelopen maanden heeft gewerkt, toont de politieke daadkracht naar aanleiding van de crisis in Oekraïne aan dat het mogelijk is in tijden van verhoogde aankomst van mensen op de vlucht bijkomende

registratiecentra op te zetten en noodopvang te organiseren, zodat zij in alle waardigheid een eerste onderkomen hebben. We vragen de Belgische regering dan ook een gelijkaardig engagement aan te gaan voor alle mensen op de vlucht die in ons land bescherming zoeken.